

fényükkel a Gondviselés által velünk mívelt teméntelen csodá-
tetteket tüntessék fel és hirdessék vilagszerte.¹⁾

Az örök mécsessel való összefüggésben magyarázza a chanukai gyertyák gyújtását R. Nissim nevében Nachmanidesz, aki viszont egy midrási hagyományra hivatkozik. Amint a frigsátor felavatásánál az összes tizenkét törzs sorban követte egymást az áldozatbemutatásban és Lévi törzse az áldozók sorából, Isten parancsára kimaradt, akkor Mózes így vigasztalta atyafiait: benneteket Isten a gyertyagyujtogatással kárpótolni fog. Eljövend a későbbi időkben egy más chanuka-ünnepély, melyeken gyertyákat gyújtani fognak, melyet a makkabeusok, a papi családból származó hasmoneusok rendezni fognak, akik hitbuzgalmukban és lánglelkességükben csodákat míveltek, segítséget szereztek és megváltást hoztak Izraelnek. *Ezek örök időkre fogják pótolni a templomi gyertyagyujtást, mely a szentély elpusztulásával meg fog szünni.*²⁾

Budapest.

DR. FARKAS JÓZSEF.

APRÓSÁGOK.

Therapiai névmagyarázat. Mikor Ijár hava beköszönt, ami a rajs chajdes első napját is számítva legkorábban április 10-ikére, legkésőbbben május 10-ikére eshetik, minek megfelelőleg ezen hónapnak legkorábbi vége május 9-ike, a legkésőbbi pedig június 8-ika, akkor a chasideusok közt nagy nyüzsgés, mozgolódás keletkezik. Betegségeik gyógykezelésével foglalkoznak. Csodarabbikat, javas asszonyokat, kuruzslókat, sőt sokan közülök híres klinikusokat és orvosokat keresnek

¹⁾ Krauss a »Revue des études juives«-ben megjelent cikkében bebizonyítani igyekszik, hogy bölcseink ezen intézkedése Herodesz idejében következett be. Krauss ott tárgyalja ünnepünknek történeti fejlődését, amely szerinte 3 átalakuláson ment keresztül. Eredetileg mint a felavatás ünnepe szerepelt. Másodszor a szukkoth ünnep pótlására, azaz örömmünnepként tartották meg: végül vallásos motívummal bővülve, fényünneppé alakult át. Graetz azonban úgy vélekedik, hogy mindez a három mozzanat már az első ízben megtartott chanuka-ünnepben pontosult össze. II. k, 351. 3 jegyzet.

²⁾ Nachmanides M. IV. 8. 1. Az ünnepre vonatkozó forrásokat Krauss említett cikkében összeállította, l. még Szifré Deuter. 96b. Bikkurim I. 6. és Numeri rabba 15 f. 88b.

fel. Köpülőztetik magukat, eret vágatnak magukon. Mi több! Még azok is, akik a nyarat bevárva csakis július-augusztusban szoktak gyógyhelyekre járogatni, Ijár havában legalább is valamicske kis előkurába bocsájtkoznak. Mi az, ami mindezen ténykedésükre éppen az Ijár havát praedestinálja? Lehet, hogy a természet megifjodása, hogy a kikeletnek varázsereje okozza ezen hónap therapeutikus signaturáját; de bevallottan, kifejezetten az Ijár hó י"א betűi okozzák azt. Ezen betűk ugyanis kezdőbetűi az Exod. XV. 26-ban foglalt következő kijelentésnek: אֲנִי ה' יְסֻדְךָ

A legkorábbi és legkésőbbi Ijár gregoriani paritásainak fenti közléséhez ide toldom a legkorábbi peszachét (márczius 26.) és a legkésőbbiét (április 25.), továbbá a legkorábbi husvétvasárnap datuma gyanánt márczius 22-ikét, a legkésőbbiét gyanánt április 25-ikét.

Tízparancsolat-variánsok. Én sem theológus, sem hebraista nem lévén, csakis adatnyújtásra szorítkozom a következőkkel: A dekalogos az Exodus XX. 2—17 és a Deuteronomium V. 6—18-ban foglalt szövegének egymásnak való eltérése — még a שמור וזכור בדבור אחד csodálatos megtörténtével is — szembeötlő. Nem tartom mellőzendőnek annak felemlítését sem, hogy a keresztyén felekezetek az egyes parancsolatokat másképen számozzák, mint mi zsidók. Ők ugyanis a mi első és második parancsolatunkat csak egynek veszik, ellenben a mi tizedikünket ketté osztják, mi által a 2—9 parancsolat, automaticæ 1—8 parancsolattá válik.

A fenzelölt szakok tudósait szabadjon kérnem: ne vegyék rossz néven fenti bevezető soraimat, melyek bár nem nekik szólnak, éppen azért sem teljesen fölöslegesek. Még nem is oly régen (az utolsó két évtizeden belül) történt, hogy egy különben érdemes és elismerésben részesült paedagogusnak a zsidó iskolák részére szerkesztett és azokban évekig használt tankönyvében a tízparancsolat a keresztyén számozás szerint volt tagolva. A zsidó és keresztyén felfogásnak egymástól való eltérése különben ott is szembeötlő, ahol a tízparancsolatot tartalmazó két frigy tábla akár rajzolva, akár festve, akár himezve, akár faragva és vésve ábrázoltatik. A zsidó felfogás mindegyik táblára öt-öt parancsolatot helyez: a keresztyén az egyikre hármat a másikra a többi hetet, persze az övét.

Csak most térek tulajdonképeni tárgyamra, két adat nyújtására, amelyek egyike a következő:

A potsdami Friedenskirche, melyben III. Frigyes német császár és felesége Viktória aluszszák örök álmukat, mint minden nagyobb templom, több bejárattal bír. A földszintes sirboltba vezető bejárat mellett óriási márványtáblákba bevésve van a tízparancsolat Luther szerinti teljes német szövege; a rendestől való eltéréssel azonban. Ezen eltérés úgy alakul, hogy az Exodus XX. 5-ik versből: »Denn ich der Herr, dein Gott, bin ein eifriger Gott, der da heimsuchet der Väter Missethat an den Kindern bis in das dritte und vierte Glied, die mich hassen«; és a 6-ikból »Und thue Barmherzlichkeit an vielen Tausenden, die mich lieb haben und meine Gebote halten« nem a második, szerintük első, parancsolatot fejezik be, hanem a tizedik parancsolat után valamennyit. Amit egyébiránt az ágostai evangélikus katechismusokban így tanítanak is.

A másik adat közelebbről érdekelhet bennünket. Egy »siviszi« שׁוּיִזִּי az, melyet a magyar tárcza apamestere, dr. Ágai Adolf hozott magával Corfu szigetéről, ahol azt egy szefard zsidótól vette meg. Ennek a siviszinek a teljes ismeretetését mellőzöm már csak azért is, mert túlnyomólag kabbalisztikumokat tartalmaz, ábrázol, amihez én nem értek; így tehát csakis a rajta háromszor ábrázolt két frigytabla ismeretetésére szorítkozom. Mind a három ábra egyforma; egyik sem tér el a másiktól; de igen is valamennyi a mi frigytabláinktól. Hogyan? Talán formájuk tekintetében?

Óh nem. Valamennyinek a sablonos rectius hagyományos félkör képezi a felső szélét, de valamennyin hiányzik a mi negyedik parancsolatunk יָבֹרֵךְ és a mi ötödikünk כִּבְרֵךְ, mely két parancsolatot rajtuk a לֹא יִהְיֶה לְךָ után és a לֹא תִשָּׂא לְךָ előtt a לֹא תַעֲשֶׂה וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה pótolják. Szóval az Ágai birtokába került siviszin ábrázolt frigytablákon a negyedik és ötödik parancsolatunk hiányzanak és a három parancsolattá tagolt másodikkunkkal pótolvák.

(V. E.)